

**ПРОФИЛАКТИКА ИНСПЕКТОРИНИНГ ЖАМОАТ ТАРТИБИНИ САҚЛАШ
ФАОЛИЯТИ ТУШУНЧАСИ, МАҚСАДИ ВА ВАЗИФАЛАРИ**

Боқиев Ҳожимурод Азизбек ўғли
ИИБ Академияси курсанти

Аннотация: *Ушбу мақолада профилактика инспекторининг жамоат тартибини сақлаш тушунчаси, жамоат жойларининг турлари, профилактика инспекторининг жамоат тартибини ва фуқаролар хавфсизлигини таъминлаш соҳасидаги чора-тадбирлари, ушбу чора-тадбирларни ташкил этиш тартиби, бугунги кундаги ҳолати ва профилактика инспекторининг жамоат тартибини сақлаш фаолиятини амалга оширишининг ўзига хос хусусиятлари ҳақида баён қилинган.*

Калит сўзлар: *Жамоат, Жамоат тартиби, Жамоат тартибини бошқариш воситалари, Жамоат тартиби мазмуни, Тартиб, Сақлаш, Хавфсизлик, Таъминлаш, “Фуқаролар хавфсизлиги”, Профилактика инспекторининг жамоат тартибини ва фуқаролар хавфсизлигини таъминлаш фаолиятининг мақсади, Жамоат тартибини сақлаш ва хавфсизлигини таъминлаш, Жамоат тартибини сақлаш ва хавфсизлигини таъминлашни ташкил қилиш, Жамоат тартибини сақлаш ва хавфсизлигини таъминлаш тактикаси.*

Жамоат тартибини сақлаш ва жамоат хавфсизлигини таъминлаш фаолияти-давлат ва жамиятнинг энг муҳим йўналишларида бири хисобланади.

Жамоат тартиби тушунчасида, қуйидаги қисмларни ажратиб кўрсатиш зарур:

1. Жамоат тартиби мазмуни – одамларнинг жамоат жойлардаги ҳуқуқ-атвори, хатти-ҳаракати ва ҳуқуқий характердаги ҳуқуқ ва қоидалар меёрларини бажариш ва уларга риоя қилиш натижасида йиғилиб бориладиган юриш-туришларида намоён бўладиган ижтимоий муносабатлар тизимидир.

2. Жамоат тартибини бошқариш воситалари – ноҳуқуқий характердаги (ахлоқ, урф-одатлар нормалари, ҳуқуқ-атвор маданият қоидалари) ҳуқуқий меёрий ва қоидалардир.

3. Жамоат тартибини ўрнатиш ва қўллаб-қувватлашдан мақсад – фуқароларнинг ҳаётини, соғлиғи, виждони, қадр-қиммати, бошқа ҳуқуқ ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш, жамоат осойишталигини, давлат жамоат ташкилотларининг нормал фаолият кўрсатишлари учун шарт-шароитларни таъминлашдир.

Мустақил суверен давлатда жамоат тартибининг аниқ мустахкамланишини кафолатлаш - ижтимоий ва давлат тузумининг ҳақиқий демократияга асосланган ҳуқуқий кафолатлари, жамият ва шахснинг ажралмас бирлигидир.

Бинобарин жамоат тартиби тушунчаси ҳуқуқий муҳофаза объекти сифатида ижтимоий муносабатларнинг ўзаро бир бири билан боғлиқ йиғиндиси (тизими) сифатида қарамоқ керак, бу тартибни ўрнатиш ижтимоий ҳаётнинг, осойишталик вазияти, одамларнинг нормал ҳаёт кечиришлари ва дам олишлари, шунингдек, ижтимоий ахлоқ талабларига риоя қилишлари маъданий ҳуқ-атворлари, бошқа кишиларнинг давлат ва жамиятнинг қонуний манфаатлари, ҳуқуқий ва эркинликлари учун яхши ташқи шароитлар яратишда намоён бўлади.

Жамоат тартиби тушунчасига тариф берадиган бўлсак - бу ўзбек тилининг изохли луғатида тарифланича “жамоат” сўзи араб тилидан олинган бўлиб, *уюшма, бирлашма, кўпчиллик, омма халқ* деган маъноларни англатади. Жамоат тартиби эса халқ учун, омма учун белгиланган тартиб-қоидадир.

Тартиб - сўзи ҳам арабча сўз бўлиб, *таёрлаш, ташкил этиш, интизом, мойиллик, рағбат, режа* каби маъноларни танглатиб, иш ҳаракат, чоратадбирларнинг риоя қилинадиган маълум изчиллик қонун-қоида ва шу қонун қоидага жавоб берадиган ҳолатини билдиради.¹ Тартиб деб ҳамма инсонлар бирдек амал қилиши белгиланган қоида мейорларга айтилади.

Сақлаш - “сақламоқ” сўзига синоним бўлиб, *ташқи таъсирдан муҳофаза қилмоқ риоя қилмоқ, муайян ҳолатга амал қилмоқни* билдиради.

Хавфсизлик – хавф хатарнинг йўқлиги, хавф бўлмаган ҳолат. **Таъминлаш** - (ўзаги арабча “таъмин” – кафолат, таъминлаш, гаров, хавфсизлик, “омин” дейиш, омонлик бериш); таъмин қилмоқ маъносини бериб, бирор нарсанинг амалга ошиши, руёбга чиқиши, мухайё бўлиши учун зарур шароит яртмоқ деган тарзда талқин қилиади. **Жамоат** - арабча сўз бўлиб *“бирлашма, уюшма, гуруҳ кўпчиликка, оммага қарашли, тегишли”* маъноларини англатади.

Жамоат тартиби - *амалдаги ҳуқуқ ва ижтимоий (ахлоқ) нормаларга риоя қилиш орқали фуқароларнинг шахсий хавфсизлигини кўпчиликнинг омманинг хавфсизлигини таъминлашга, ҳудуддаги жисмоний ва юридик шахсларнинг нормал фаолият кўрсатиши, инсонларнинг меҳнат ва дам олишлари учун қулай шарт-шароит яратишга қаратилган, шунингдек уларнинг шаъни ва қадр-қиммати ва ижтимоий ахлоқ нормаларини ҳурмат қилиш бўйича жамоат жойида вужудга келадиган ҳамда тараққий этиб борадиган ижтимоий муносабатлар тизимидир.*

¹ Ички ишлир органларининг жамоат тартибини сақлаш ва хавфсизлигини таъминлаш фаолиятини бошқариш дарслик\ И.исмаилов, Ж.С.мухторов, Ф.А.Шукуров ва бошқалар.-Т.2019-4366

Бошқача қилиб айтганда, жамоат тартиби жамоатга таллуқли барча масалаларнинг тартибли тарзда белгиланган нормада юритилишидир.

Уни сақлаш, асраш ва муҳофаза этиш эса бевосита ушбу масалага маъсул идора хизмат ва шахслар томонидан амалга оширилишидир.

Жамоат хавфсизлиги - бу шахс, жамият ва давлатнинг ҳаётий муҳим манфаатларини жиноий ва бошқа ҳуқуққа хилоф ҳаракатлардан ҳамда ижтимоий низолар, табиий офатлар, эпидемиялар, эпизотиялар, катта фалокатлар, авариялар ва ёнғинлар натижасида келиб чиқадиган фавқулодда вазиятлар оқибатларидан ҳимояланганлик ҳолатидир. **“Фуқаролар хавфсизлиги”** атамаси эса – шахс, жамият ва давлатнинг ҳаётий муҳим манфаатларининг жиноий ва бошқа ҳуқуққа хилоф ҳаракатлардан, ижтимоий низо, табиий офат, эпидемия, эпизоотия, катта фалокат авария ва ёнғинлардан ҳамда улар натижасида келиб чиқадиган фавқулодда вазиятлар оқибатларидан ҳимояланганлик ҳолатидир.

Жамоат тартибининг асоси жамоат жойлари, яъни инсонларнинг ўз ҳаётий эҳтиёжларини қаноатлантириш мақсадида бошқалар (кўпчилик, омма) билан ижтимоий муносабатларга киришадиган, фаолият олиб бориш, меҳнат қилиш ва дам олиш вақтларида мулоқотда бўладиган жойлар (ҳудуд, объект) ҳисобланади.

Жамоат жойларининг турлари 3 турга бўлиниади:

– **доимий фойдаланиладиган жамоат жойлари** (кўчалар, майдонлар, хиёбонлар, транспорт магистраллари)

– **вақтинчалик фойдаланиладиган жамоат жойлари** (савдо шохобчалари, театрлар, стадионлар ва бошқалар)

– **зарурат бўлганда вақти-вақти билан фойдаланиладиган жамоат жойлари** (ўрмон, тоғ ёнбағирлари, дарёлар, табиат қўйни, яъни умумхалқ байрамлари).

Хар бошқарув тизимининг ўз тартиб-қоидалари ва уларни амалга ошириш усуллари бор. Ҳатто ибтидоий жамоа тузимида ҳам жамоат тартиби ва қабилаларнинг хавфсизлигини таъминлаш бошқарув тизимининг асосий шаклларида бири бўлган. Қабила бошлиқлари бу борада чоратадбирлар белгиланган. Қабилада тартиб ўртаниш ҳамда жамоадаги хавфсизликни таъминлаш бевосита уларнинг зиммасида бўлган.

Профилактика инспекторининг жамоат тартибини ва фуқаролар хавфсизлигини таъминлаш фаолиятининг мақсади – профилактика инспекторининг жамоат тартибини сақлаш фаолиятининг ҳуқуқий асослари, асосий йўналишлари ва ташкил этиш тартибини янада такомиллаштириш ҳамда профилактика инспекторининг бу борада назарий ва амалий кўникмаларини шакллантириш ва бу кўникма ва билимларини жамоат тартибини сақлаш соҳасида қўллаш олишидир.

“Бугунги глобаллашув даврида шахс, жамият ва давлат ҳаётига тобора ортиб бораётган бир пайтда профилактика инспекторининг жамоат тартибини сақлаш фаолияти муҳим аҳамият касб этади”.

Бундан ташқари жамоат тартибини таъминлашнинг мақсади икки қисмдан иборат бўлади.

- 1) жамоат тартиби
- 2) фуқаролар хавфсизлиги ².

Хавф манбалари:

– йўлларда ва транспортда ҳаракатланиш, улардан фойдаланиш қоидаларига риоя этмаслик ёки уларни бузиш;

– корхона, ташкилот ва муассасаларда портловчи, заҳарловчи ва радиоактив моддалар, қуроллар ва бошқа хавфли предметларни сақлаш, ташиш ва улардан фойдаланиш қоидаларига риоя этмаслик ёки бузиш;

– турар-жойларда, корхона, ташкилот ва муассасаларда, шунингдек ҳудуд ва объектларда ёнғин хавфсизлиги қоидаларига риоя этмаслик ёки уларни бузиш;

– табиий офатлар, эпидемиялар, эпизотиялар ва улар оқибати;– оммавий тадбирлар ўтказилиш тартиби ҳамда қоидаларига риоя этмаслик ёки уларни бузиш ва ҳ.к.

Бундан ташқари жамоат тартиби сақлаш фаолиятининг бир нечта мақсадлари мавжуд бўлиб булар қуйидагидан иборат:

– профилактика инспектори ўзининг маъмурий ҳудудида фуқароларнинг тинчлиги ва осойишталигини таъминлаш;

– Ўзининг маъмурий ҳудудининг иқтисодий ривожланишини таъминлаш;

– Маъмурий ҳудудда жиноятчилиқнинг ўсиб кетишининг олдини олишда ва шу каби ишларни амалга оширишда ифода бўлади.

Профилактика инспекторининг жамоат тартибини сақлаш фаолиятидаги асосий вазифалари:– маъмурий ҳудудни профилактик кўздан кечириш ва криминоген вазиятни таҳлил қилиш;–

маъмурий ҳудудда жамоат тартибини сақлаш ва фуқаролар хавфсизлигини таъминлаш;– маъмурий ҳудудда ҳуқуқбузарликларнинг умумий, махсус, яқка тартибдаги ва виктимологик профилактикасини ташкил этиш ва амалга ошириш;

– фуқароларни қабул қилиш, уларнинг ариза ва шикоятларини кўриб чиқиш ва ҳал этиш;

– маъмурий ҳуқуқбузарликларни аниқлаш ва улар тўғрисидаги ишларни юритиш ҳамда ҳал қилиш;

– маъмурий ҳудудда паспорт-виза ва назорат-лицензиялаш қоидаларига риоя этилишини таъминлаш;

² Ички ишлар органларининг жамоат тартибини сақлаш ва хавфсизлигини таъминлаш фаолиятини бошқариш дарслик\ И.Исмаилов, Ж.С.мухторов, Ф.А.Шукуров ва бошқалар.-Т.2019-436-б

– фаолияти тақиқланган ташкилотлар, диний-экстремистик гуруҳлар ва шу каби фаолиятга алоқадор бўлган шахсларни аниқлаш;

– маъмурий ҳудудда содир этилган жиноятларни аниқлаш ва фош этиш чораларини кўриш;

– жиноят содир этиб суд ва тергов органларидан яшириниб юрган, бедарак йўқолган шахслар, ахлоқ тузатиш ишлари тариқасида жазодан бўйин товлаб юрган маҳкумларни қидириб топиш, шахси ноаниқ мурдаларни шахсини аниқлаш; – озодликдан маҳрум этиш билан боғлиқ бўлмаган жазоларга (муайян ҳуқуқдан маҳрум этилган, шартли ва ахлоқ тузатиш ишларига) ҳукм қилинган шахсларга нисбатан профилактик-назорат ишларини амалга ошириш.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Халқ депутатлари Хоразм вилояти кенгашининг навбатдан ташқари сессиясидаги нутқида “Аҳолининг тинч ва осойишта ҳаётини таъминлаш, жиноятчилик ва ҳуқуқбузарликларга қарши курашиш, жамоат тартибини сақлаш бугунги кунда энг муҳим вазифадир” деган эди.

Бугунги ривожланаётган бир даврда жамоат тартиби ва фуқаролар хавфсизлигини таъминлаш муҳим аҳамиятга эга бўлиб келяпти. Қолаверса бутун дунёни ларзага солаётган корона вирус пандемияси мамлакатимизни ҳам четлаб ўтмади. Бунақа мураккаб вазиятда профилактика инспектори маъмурий ҳудудда жамоат тартиби ва фуқароларнинг саломатлиги ва шахсий хавфсизлигини таъминлашда ҳар томонлама тайёр ва руҳан тетик бўлишини талаб этади. Барчамизга маълумки бу вирус кўпроқ одамлар гавжум жойларда тезроқ тарқалиб борапти у сабаб, жамоат жойларида одамларнинг тўпланишига йўл қўйилмаяпти. Ҳар бир маъмурий ҳудудда “Жамоатчилик назорат масканлари” ташкил этилган, бу ерда профилактика инспектори маъсул шахс этиб белгиланган.

Ҳозирги пандемия даврида унга қарши курашда профилактика инспекторлари муҳим куч бўлиб иштирок этмоқда. Профилактика инспекторлари карантин давридаги асосий вазифаси карантин қоидаларини бузган шахсларга нисбатан Ўзбекистон Республикаси Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодекснинг 54-моддасига биноан маъмурий материаллар тузиб, маъмурий ишлар бўйича судга ёки Санитария эпидимология органларига топшириш бўлиб келмоқда.

Жамоат тартибини сақлашнинг самарали ташкил этилиши, энг аввало, фуқароларнинг шахсий хавфсизлиги ва ҳаётини химоя қилиш, улурнинг ҳуқуқларига ҳамда эркинликларига ҳамда жамоат хавфсизлигига таҳдид қилиши мумкин бўлган жиноий ва бошқа ҳуқуқбузарликлар, тажовузларни бартараф этиш имконини беради.

Суд-ҳуқуқ соҳасида, давлат органларида, хусусан, ички ишлар органларида амалга оширилган ислохотлар натижасида мамлакатда, унинг

маъмурий ҳудудий бирликларида жамоат тартиби ва хавфсизлигини таъминловчи миллий тизим шаклланишига асос солинди. Ўзбекистон республикаси ички ишлар органлари тизимларини тубдан ислоҳ қилиш, айниқса, жамоат тартиби ва хавфсизлигини таъминловчи хизматлар фаолиятини такомиллаштириш борасида кўплаб қонун ҳужжатлари қабул қилиниб, амалиётга жорий қилинди. Хусусан Ҳаракатлар стратегиясида белгиланган вазифалар ижроси доирасида 2017-йил 10-апрелда қабул қилинган Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Ички ишлар органларининг фаолияти самарадорлигини тубдан ошириш, жамоат тартиби, фуқаролар ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний мафаатларини ишончли химоя қилишни таъминлашда уларнинг масъулиятини кучайтириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги ПФ-5005-сонли Фармонида³ ички ишлар органларининг тизимида ислохотларни малага ошириш бўйича белгиланган комплекс чора-тадбирлар бевосита мамлакатда. Унинг маъмурий-ҳудудий бирликларида жамоат тартибини сақлаш ва хавфсизлигини таъминлашга хизмат қилади. Мазкур фармонда қайд этилганидек, бугунги кунда юзага келаётган хавфхатар ва таҳдидлар, аввало. Халқаро терроризм, диний экстремизм, ноқонуний миграция, одам савдоси, ёшлар ўртасида халқимизга ёт ғоялар тарқалишининг тобора кучайиб бораётганлиги ички ишлар органлари олдида ўз вақтида уларнинг олдини олиш уларга барҳам бериш бўйича янги вазифаларни қўймоқда.

Мазкур вазифаларни самарали амалга оширишда жамоат тарбини сақлаш ва хавфсизлигини таъминлаш, уни ташкил этиш тактикаси муҳим аҳамиятга касб этади. Ушбу соҳадаги фаолиятни ташкил этиш ва унла қўлланиладиган тактика бир-бирини ўзаро тўлдирди ҳамда жамоат тартибини сақлаш ва хавфсизлигини таъминлаш борасида қўйилган вазифаларнинг, самарали бажарилишига имкон яратади. Шунинг учун, аввало, “жамоат тарбини сақлаш ва хавфсизлигини таъминлаш”, “жамоат тарбини сақлаш ва хавфсизлигини таъминлашни ташкил этиш”, “жамоат тарбини сақлаш ва хавфсизлигини таъминлаш тактикаси” тушунчаларининг мазмун-моҳиятини тушуниб олиш зарур.

Жамоат тарбини сақлаш ва хавфсизлигини таъминлаш – бу жамиятда амалга оширилаётган ислохотлар талабларидан келиб чиққан ҳолда давлат органлари, хусусан ички ишлар соҳавий хизматлари томонидан жамоат бирлашмалари, фуқаролар иштирокида жамоат жойларида одамларининг ахлоқ ва ҳуқуқ нормаларига итоаткорлик ҳулқини, йўл ҳаракати, ёнғин хавфсизлигини, ҳуқуқбузарликлар прфилактикасини таъминлаш, шунингдек, фуқароларнинг ҳаёти, соғлиғи, ҳуқуқ ва эркинликлари, жамият ва давлат манфаатларига ёки

³ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017-йил 10-апрелдаги «Ички ишлар органларининг фаолияти самарадорлигини тубдан ошириш, жамоат тартиби, фуқаролар ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний мафаатларини ишончли химоя қилишни таъминлашда уларнинг масъулиятини кучайтириш чора тадбирлари тўғрисида»ги ПФ-5005-сонли Фармони

уларини ҳимоя қилиш субъектлари фаолиятига қарши қаратилган ҳуқуқбузарликларни содир этган шахсларни амалдаги қонунларда белгиланган тартибда жавобгарликка тортишни ташкил этишдан иборат ташкилий ва ҳуқуқни муҳофаза қилишга қаратилган тизими.

Жамоат тарбини сақлаш ва хавфсизлигини таъминлашни ташкил қилиш – бу давлат органлари, хусусан, ички ишлар органларининг фуқаролик жамияти институтлари ва фуқаролар иштирокида одамларнинг ҳаёти, соғлиғи, ҳуқуқ ва эркинликлари, жамият ва давлат манфаатларини жинсий ва ҳуқуққа хилоф бошқа қилмишларидан ҳимоялаш бўйича бошқарув назарияси ҳамда амалдаги қонун талаблари асосида ишлаб чиқилган. Уларнинг бевосита жамоат тарбини сақлаш ва хавфсизлигини таъминлаш мақсадига йўналтирилган, келишилган ҳамда самарали фаолиятини мувофиқлаштиришга қаратилган комплекс бошқарув функцияларини амалга ишларни жараёни.

Жамоат тарбини сақлаш ва хавфсизлигини таъминлаш тактикаси – бу давлат органлари, хусусан, ички ишлар соҳавий хизматлари томонидан жамоат тарбини сақлаш, фуқаролар шахсий хавфсизлиги ва жамоат хавфсизлигини, ҳуқуқбузарликлар профилактикасини таъминлаш, тартиббузарга инсонпарварлик билан таъсир ўтказиш, фуқароларнинг ҳаёти, соғлиғи, ҳуқуқ ва эркинликлари, жамият ва давлат манфаатларини жинсий ва ҳуқуққа хилоф бошқа тажовузлардан ҳимоялашнинг назария ва амалиётида ишлаб чиқилган усул ва шакллари қўллаш.⁴

Фуқароларнинг, мансабдор шахсларнинг амалдаги қонун ҳужжатлари билан белгилаб қўйилган йўл ҳаракати, ёнғин, экологик, санитария, ишлаб чиқариш ва бошқа хавфсизлик тизимси қоидаларига, шунингдек фавқулодда вазиятлар вужудга келганда қандай ўзини тутиш ва ҳаракатланиш тартибини яхши билишлари ҳамда уларга оғишмай амал қилишлари жамоат тарбини сақлашнинг муҳим шарти ҳисобланади.

Ҳаётда уларга амал қилмаслик турли салбий оқибатларга олиб келади, унга йўл қўйган фуқаролар ва мансабдор шахслар ушбу қилмишлари қонунда белгиланган тартибда жавобгарликка тортиладилар⁵.

Бир сўз билан айтганда профилактика инспектори маъмурий ҳудуддаги барча вазиятларга ҳолисона, виждонан ёндашиши жамоат тартиби ва фуқаролар хавфсизлигини таъминлашда муҳим аҳамият касб этувчи асосий вазифаларида бири ҳисобланади.

⁴ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017-йил 10-апрелдаги «Ички ишлар органларининг фаолияти самарадорлигини тубдан ошириш, жамоат тартиби, фуқаролар ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний мафаатларини ишончли ҳимоя қилишни таъминлашда уларнинг масъулиятини кучайтириш чора тадбирлари тўғрисида»ги ПФ-5005-сонли Фармони

⁵ Ички ишлар органларининг жамоат тартибини сақлаш ва хавфсизлигини таъминлаш фаолиятини бошқариш дарслик\ И.Исмаилов, Ж.С.мухторов, Ф.А.Шукуров ва бошқалар.-Т.2019-4366

Фойдланилган адабиётлар рўйхати:

1. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси –Т.,2023.
2. Ўзбекистон Республикасининг “Ички ишлар органлари тўғрисида”ги 2016 йил 16 сентябрь қонуни. // Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами.–2016.ЎРҚ-407-сон.
3. Ўзбекистон Республикасининг “Коррупцияга қарши курашиш тўғрисида”ги 2017 йил 3 январь қонуни. // Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами. – 2017. ЎРҚ-419-сон
4. Ўзбекистон Республикасининг “Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси тўғрисида”ги Тошкент-2014.ЎРҚ-371-сон
5. Ўзбекистон Республикасининг Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги Кодекси. Расмий нашр. – Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги, Тошкент-2024.
6. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 10 апрелдаги «Ички ишлар органларининг фаолияти самарадорлигини тубдан ошириш, жамоат тартибини, фуқаролар ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларини ишончли ҳимоя қилишни таъминлашда уларнинг масъулиятини кучайтириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги ПФ-5005-сонли Фармони // Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами. – 2017. – № 15.–243-м.
7. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 8 сентябрдаги «Ўзбекистон Республикасида маъмурий ислохотлар концепциясини тасдиқлаш тўғрисида»ги ПФ-5185-сонли Фармони.
8. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 1 майдаги «Ички ишлар органларининг жамоат тартибини сақлаш ва жамоат хавфсизлигини таъминлаш соҳасидаги фаолиятини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги ПҚ-2940-сонли Қарори //Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами. – 2017.
9. Ички ишлир органларининг жамоат тартибини сақлаш ва хавфсизлигини таъминлаш фаолиятини бошқариш дарслик\ И.Исмаилов, Ж.С.Мухторов, Ф.А.Шукуров ва бошқалар.-Т.2019.